

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนาในตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยและผลการวิจัย ดังนี้

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1.1 เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนาในตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

5.1.1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

5.1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

5.1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

5.1.2.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนาในตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 1,199 คน

5.1.2.2 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนา จำนวน 214 คน

5.1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและลักษณะของเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ ได้มีการทดสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยนำแบบสัมภาษณ์ไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบแล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้

ของแบบสัมภาษณ์ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่ไม่ใช่ประชากรในการศึกษาแต่มีลักษณะใกล้เคียงกันจำนวน 20 ราย แล้วนำคำตอบจากแบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 ข้อมูลความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา และตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนามาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่า Reliability Coefficients ตามวิธีของ Cronbach โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปรากฏว่าแบบสัมภาษณ์ในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.8656 และ 0.7401 ตามลำดับ

5.1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2554 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคลโดยสัมภาษณ์เกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนา

5.1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติต่างๆ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนาโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression analysis)

5.1.3 ผลการวิจัย

5.1.3.1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในตำบลชัยบุรี

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งเล็กน้อย (51.4%) เป็นเพศชาย ซึ่งหนึ่งในสามส่วน(30.4%) มีอายุอยู่ในช่วง 51 – 60 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 49.49 ปี จำนวนเกินครึ่ง

เล็กน้อย (55.6%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์ในการทำงานมากที่สุดคือช่วง 11 - 20 ปี โดยมีประสบการณ์เฉลี่ย 20.34 ปี

ในด้านของรายได้จากการจำหน่ายข้าว พบว่าเกษตรกรหนึ่งในสามส่วน (32.2%) มีรายได้รวมต่อปีอยู่ในช่วง 50,001 - 100,000 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ย 123,084.60 บาทต่อปี ส่วนพื้นที่ทำนาเกษตรกรหนึ่งในสามส่วน(37.4%) มีพื้นที่น้าน้อยกว่าจนถึง 10 ไร่ โดยมีพื้นที่นาเฉลี่ย 17.36 ไร่ และสภาพการถือครองที่ดิน เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองเกินครึ่งเล็กน้อย (55.1%)จะมีที่ดินน้อยกว่าจนถึง 10 ไร่ โดยมีที่ดินของตนเองเฉลี่ย 11.58 ไร่ ส่วนเกษตรกรที่เช่าที่ดินผู้อื่นเกินครึ่งเล็กน้อย (57.6%)จะเช่าน้อยกว่าจนถึง 10 ไร่ โดยเช่าที่ดินเฉลี่ย 5.7 ไร่ นอกจากนี้การถือครองที่ดินอื่นๆ จะเป็นที่ดินของญาติๆและที่ดินรับจ้มนำ โดยมีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 0.23 ไร่

ในด้านจำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่าเกษตรกรเกินครึ่งหนึ่ง(62.6%) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน โดยมีแรงงานเฉลี่ย 2.32 คน และเกษตรกรเกือบทั้งหมด (98.1%) เป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร โดยส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่ง(44.9%) จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 2 ครั้ง/ปี โดยมีการติดต่อเฉลี่ย 2.44 ครั้ง/ปี ส่วนการศึกษาดูงาน/เข้ารับการศึกษาอบรมวิชาการด้านการปลูกข้าวนั้น เกษตรกรครึ่งหนึ่ง (50.9%)ไม่เคยเข้าร่วมเลย โดยมีการเข้าร่วมเฉลี่ย 0.82 ครั้ง/ปี และเกือบทั้งหมด(91.6%) มีการรับข่าวสารด้านการเกษตรจากโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา เกษตรกรจะใช้น้ำจากชลประทานมากที่สุด

5.1.3.2 ความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ในด้านการผลิตข้าว การตลาดข้าว และการให้ความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ มีเพียงด้านเดียวที่มีความพึงพอใจในระดับมาก คือ ความสำคัญทางจิตใจ

5.1.3.3 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาในเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ น้ำท่วมซ้ำซาก และมีเงินทุนไม่เพียงพอในการผลิต มีบางประเด็นที่เกษตรกรเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมากได้แก่ ปัญหาเรื่องโรค แมลงศัตรูข้าว ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง และราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนประเด็นที่เกษตรกรเห็นว่ามีปัญหา

อยู่ในระดับน้อยเช่น ขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน ไม่มีเวลาเพียงพอในการทำงาน และขาดความรู้และทักษะในการทำงาน เป็นต้น

5.1.3.4 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรเสนอให้ภาครัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาการค้าข้าว อย่างแท้จริง และต้องการให้ปรับปรุงระบบชลประทานให้ทั่วถึงมากกว่าเดิม ตลอดจนต้องการให้ปรับปรุงราคาปัจจัยการผลิตเช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ให้ถูกลง

5.1.3.5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา ได้แก่ อายุ รายได้จากการจำหน่ายข้าว จำนวนแรงงานในครัวเรือน การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และการศึกษาดูงาน/เข้ารับการศึกษาวิชาการด้านการปลูกข้าว โดยปัจจัยทั้ง 5 ตัว ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนาทั้งสิ้น

5.1.3.6 การพิสูจน์สมมติฐาน จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามโดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่า มีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวแปร ในสมการที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม จึงพิสูจน์สมมติฐานได้ว่ามีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา

5.2 การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม (ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา) พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกร มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) อายุ 2) รายได้จากการจำหน่ายข้าว 3) จำนวนแรงงานในครัวเรือน 4) การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และ 5) การศึกษาดูงาน/เข้ารับการศึกษาวิชาการด้านการปลูกข้าว ตัวแปรเหล่านี้สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

5.2.1 อายุ

จากการศึกษาพบว่า อายุของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา แสดงว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะมีความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนามากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า หรืออาจกล่าวได้ว่าเกษตรกรยิ่งมีอายุมากขึ้นก็จะยังมีความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนามากขึ้น อธิบายได้ว่า ผู้ที่มีอายุมากขึ้นจะมีความพึงพอใจต่องานมากขึ้น เพราะมีการปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ส่วนผู้ที่มีอายุน้อยมีความคาดหวังต่อการได้รับผลตอบแทนสูง เมื่อทำงานแรกๆจะไม่ค่อยพึงพอใจต่องานซึ่งสอดคล้องกับเวทเทอร์ และเดวิส (Werther and Davis, 1985 อ้างโดย สุระ, 2540 : 49) กล่าวไว้ว่า บุคคลที่อายุมากขึ้นมีแนวโน้มจะมีความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นทำให้ปรับตัวต่อการทำงานได้ดีขึ้น ความคาดหวังต่อเรื่องต่างๆลดลง ประกอบกับแนวโน้มที่จะเปลี่ยนงานหรือหางานใหม่ก็มีน้อย และทำได้ยาก ซึ่งแตกต่างกับบุคคลที่มีอายุน้อยจะมีความคาดหวังต่อเรื่องต่างๆ สูงโอกาสที่จะเปลี่ยนงานหรือหางานใหม่ก็จะมามากกว่าและยังปรับตัวได้ไม่เหมาะสมนัก จึงมีแนวโน้มของความพึงพอใจในการทำงานต่ำกว่า

5.2.2 รายได้จากการจำหน่ายข้าว

จากการศึกษาพบว่า รายได้จากการจำหน่ายข้าวมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา แสดงว่า เกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายข้าวมาก จะมีความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนามากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้น้อย จึงถือได้ว่ารายได้ อาจเป็นแรงจูงใจในการทำให้เกษตรกรเกิดความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนาต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ทวีป(2538 : 13-15) ได้สรุปผลการวิจัยของไพฑูรย์ ไว้ว่า คนชนบทที่มีความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่และโอกาสในการหารายได้ที่ดียิ่งขึ้น รายได้ของคนชนบทซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันมีความสำคัญทางบวกกับราคาที่ได้รับในแต่ละคน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่แสดงให้เห็นว่าชาวชนบทที่มีรายได้แตกต่างกันย่อมมีความพึงพอใจที่แตกต่างกัน

5.2.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา แสดงว่า เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากจะมีความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนามากกว่าเกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย ทั้งนี้ อธิบายได้ว่า การที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก จะช่วยลดต้นทุน

ด้านการผลิตในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงาน จึงทำให้เกษตรกรเกิดความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนามากขึ้น

5.2.4 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา แสดงว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรจะมีความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนามากกว่าเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร อาจเป็นเพราะการเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนและได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆเวลาที่เกิดปัญหาในการทำนา ซึ่งสอดคล้องกับสุรพลและประภาส (2529 : 28-29) กล่าวไว้ว่ากลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการในด้านต่างๆมากจะเกิดความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการในด้านต่างๆน้อย

5.2.5 การศึกษาดูงาน/เข้ารับการฝึกอบรมวิชาการด้านการปลูกข้าว

จากการศึกษาพบว่า การศึกษาดูงาน/เข้ารับการฝึกอบรมวิชาการด้านการปลูกข้าวมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนา แสดงว่า เกษตรกรที่มีการศึกษาดูงาน/เข้ารับการฝึกอบรมในรอบปีมากจะมีความพึงพอใจมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาดูงาน/เข้ารับการฝึกอบรมในรอบปีน้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากการศึกษาดูงาน/เข้ารับการฝึกอบรมวิชาการด้านการปลูกข้าว เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้ามาเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนเป็นแหล่งในการเผยแพร่ความรู้สู่เกษตรกร ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นจากการศึกษาดูงาน/เข้ารับการฝึกอบรมไปแล้ว เกษตรกรสามารถนำความรู้และเทคนิคใหม่ๆกลับไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพทำนาของตนเองได้ จึงทำให้เกษตรกรเกิดความพึงพอใจมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

การทำให้เกษตรกรเกิดความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนาเป็นสิ่งที่ดีเพราะเกษตรกรจะได้มีกำลังใจในการประกอบอาชีพทำนาต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะบางประการ เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทำนาให้แก่เกษตรกร

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) เร่งส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรอย่างเข้มแข็ง เพื่อประโยชน์ในการจัดหาปัจจัยการผลิตให้ได้ราคาถูกลง เนื่องจากการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี ป้องกันกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูข้าว เป็นต้น ปัจจัยการผลิตเหล่านี้ถ้ารวมกลุ่มกันซื้อในปริมาณมากจะสามารถซื้อได้ในราคาที่ถูกลง ช่วยลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่ง และการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งยังช่วยให้มีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าในท้องถิ่นได้
- 2) ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีการทำบัญชีฟาร์มอย่างจริงจัง เนื่องจากเกษตรกรจำนวนมาก โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยไม่มีการทำบัญชีฟาร์ม ทำให้ไม่ทราบต้นทุนการผลิตที่แท้จริง หากเกษตรกรมีการทำบัญชีฟาร์มอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกษตรกรทราบว่าปัจจัยการผลิตใดที่มีความจำเป็นมากหรือจำเป็นน้อย โดยอาจตัดปัจจัยการผลิตที่มีความจำเป็นน้อยบางอย่างออก ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่ง
- 3) ควรเร่งส่งเสริมการทำนาแบบต้นทุนต่ำ คือ ปลูกข้าวแบบอินทรีย์เพื่อแก้ปัญหาค่าขาดทุนเนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ
- 4) การที่ผลผลิตมีราคาตกต่ำ สาเหตุหนึ่งมาจากผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันในปริมาณมาก ดังนั้นจึงควรเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตโดยการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้น อาทิเช่น เส้นก๋วยเตี๋ยว เส้นขนมจีน ข้าวซ้อมมือ เป็นต้น ตลอดจนให้มีการวิจัย พัฒนาและส่งเสริมให้มีการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์จากข้าวชนิดใหม่ๆ ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นและสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรได้
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมเสริมสร้างความรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่เกษตรกร อาทิ เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าว โดยให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงทั้งตำบล เนื่องจากเกษตรกรยังมีความต้องการความรู้ในส่วนนี้อยู่
- 6) แก้ปัญหาโรค และแมลงศัตรูข้าวเยอะจืด โดยการกลับมาอนุรักษ์การปลูกข้าวพื้นบ้าน เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ปลูกง่าย ทนทานต่อโรคและแมลงสูง หรือเร่งวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวใหม่ๆ ให้สามารถต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูข้าวต่างๆ ได้สูงขึ้น

7) เกษตรกรควรสร้างจิตสำนึกให้ลูกหลานไม่ละทิ้งอาชีพทำนา เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ต่อไปอาชีพทำนาคงจะสูญหายไป ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งจัดทำสวัสดิการให้ชาวนาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจในอาชีพทำนาต่อชาวนาปัจจุบันและชาวนาในอนาคต

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเรื่องพฤติกรรมและแนวทางแก้ไขการละทิ้งอาชีพการทำนาของเกษตรกร หรือศึกษาเรื่องแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในอาชีพทำนา เพื่อลดพฤติกรรมการละทิ้งอาชีพการทำนาของเกษตรกร โดยอาจจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหรือใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรเกิดความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพิ่มเติมและช่วยให้การวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
- 2) ควรศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพทำนาในหลายๆพื้นที่ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความพึงพอใจและประกอบอาชีพการทำนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น